

OKAMURA

UMĚNÍ **PŘÍMÉ** DEMOKRACIE

KAM DÁL, ČESKO?

TOMIO

Tomio Okamura
Jaroslav N. Večerníček

FRAGMENT

Umění přímé demokracie Kam dál, Česko?

také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz

Tomio Okamura, Jaroslav Novák Večerníček
Umění přímé demokracie – Kam dál, Česko? – e-kniha
Copyright © Fragment, 2013

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Úvod	4
1) Žijeme ve skutečné demokracii?	9
2) Demokracie chybí občanům i v zahraničí	17
3) Proč nejsme demokracie?	19
4) Demokracie – to je vláda spravedlnosti	26
5) Stále více občanů Evropy chce přímou demokracii	30
6) Současné vlády jsou nelegitimní	34
7) Mýty o přímé demokracii	38
8) Proč jsou změny nutné?	50
9) Co to je a jak funguje přímá demokracie	53
10) Hlavní nástroje přímé demokracie – referenda	57
11) Odvolatelnost politiků – základ demokracie	61
12) Daně do rukou politikům nepatří!!!	77
13) Okem sociologa Petra Hampla	85
14) Pohled advokátky, exposlankyně a spoluautorky ústavy Hany Marvanové	92
15) A jak to vidí právník a poslanec Vít Bárta	96
16) Závěr	97
Návrh ústavy pro stát ve třetím tisíciletí Hanse Adama II.	98

ÚVOD

Všichni cítíme, že v naší zemi není něco v pořádku. Dvacet let všechno reformujeme a po dvaceti letech jsme stále na začátku. Ba naopak – stát je tak rozkradený, že je chudší než kostelní myš. Před dvaceti lety jsme měli nejen na důchody – ale stát vlastnil majetky za desetitisíce miliard, neměli jsme jednu korunu dluhu – naopak ostatní země dlužily nám.

Máme tisíc důvodů nevěřit politikům. Máme pocit, a oprávněný, že nejsme ve své zemi pány, že za nás vládou jiní, že nás okrádají, že se nemůžeme dovolat spravedlnosti.

Problémem dneška je to, že téměř nikdo není za to, co dělá, odpovědný. Když politik promrhá miliony či miliardy, s nikým to nehne. Když politik či celá politická strana poruší své závazky vůči voličům a dělá opak toho, co voličům slíbili, není šance volat je k zodpovědnosti. Slova o příštích volbách jsou hodně vzdálená. Před volbami strany přijdou s novými, ještě blýskavějšími sliby. A lidská paměť je krátká.

Úřední orgány až příliš často šlapou po právech obyčejných občanů, kteří ve většině nemají absolutní šanci se zvůli byrokratické mašinérie bránit.

Novináři denně překrucují fakta, a to nejen z hlouposti, ale také na politickou objednávku, aniž by byla možnost je jakkoli za to stíhat, jakkoli jim v tom zabránit.

Policie a justice ve velmi mnoha případech nekoná, navzdory zcela viditelným důkazům o trestné činnosti, a naopak na to, že tu hrajeme hru na demokracii, až příliš často stíhají, a dokonce i odsuzují nevinné.

Zájem a práva občana už desetiletí nic neznamenaají – kdo nemá privilegované postavení nebo výjimečné schopnosti, nemá šanci v systému prorazit a obhájit svá zákonná práva. Základní příčinou naší bezmoci a zklamání je absolutní neodpovědnost těch, kdo o nás a za nás rozhodují.

Jakékoli výměny vlád nic na věci nezmění. Chyba není v konkrétní vládě nebo v konkrétním politikovi – ti všichni totiž dělají to, co jim systém dovolí, nebo dokonce to, k čemu je systém nutí. Jedinou cestou je od základu změnit principy fungování našeho státu.

Dát moc do rukou občanům.

Jediná cesta je změnit systém tak, aby politici byli zodpovědní a kontrolovatelní.

Jediná cesta je nastolení přímé demokracie.

Jediným řešením je nová ústava koncipovaná a odsouhlasená v referendu občany.

Co to je přímá demokracie?

Je to možnost v případě vůle občanů rozhodovat o veřejných věcech přímo:

- *Právo na iniciativu, tedy na vyvolání závazného referenda prostřednictvím petice*
- *Právo občanů na referendum*
- *Právo na odvolání kteréhokoli voleného zástupce občanů prostřednictvím petice a referenda.*

To je vlastně vše. A tady bychom knihu mohli ukončit. Bohužel právo na skutečnou demokracii je třeba ještě ve 21. století obhajovat. Tato kniha je ve své podstatě pokusem o zdůvodnění, proč skutečnou demokracii potřebujeme a proč není demokracií to, co se nám tu za demokracii vydává.

My občané máme a musíme mít právo svého politika přímo zvolit, kontrolovat a také ho přímo v referendu odvolat. Což je právo, které bylo obsaženo i v socialistické ústavě a které takzvaní demokratičtí politici potichu škrtli. Máme a musíme mít právo navrhnout v referendu zákon a špatný zákon v referendu také odmítnout. Což mimochodem bylo už v prvorepublikové ústavě, byť v okleštěné podobě – právo dát hlasovat o zákonu v referendu tu měla vláda. I tento princip strany v tichosti vymazaly.

Jenže dnes už lidé nechtějí vládu politických elit. Naopak, roste v nich zlost na desetiletí bezpráví, lumpáren pod tichým dohledem elit.

Máme před sebou dvě cesty – buď tuhle energii národa využijeme k pozitivním změnám a posílení demokracie, nebo přijde něčí volání po silné ruce.

Žádná nová politická strana nevyřeší naše problémy. Všechny politické strany a všichni politici se nakonec chovají stejně, což je dáno logikou jejich mocenského zápasu. Změnu může přinést jen naše odhodlání stát se občany, kterými zatím nejsme. Jen stálý tlak velkého množství občanů může přimět politiky, aby změnili zákony, vzdali se části jimi tak milované

moci, podrobili se vůli občanů, o nichž tvrdí, že je „jen“ zastupují, a přijali metody přímé demokracie, jako legitimní a uzákoněnou součást našeho politického systému.

(*PhDr. Milan Valach)

Největším nepřítelem demokracie jsou a budou elity přísáté na dnešní moc a na veřejné peníze. To, čeho se „demokratičtí“ politici nejvíce děsí, je demokracie.

Senátor Dientsbier ve své prostoduchosti svoje námitky shrnul v jediné myšlence, a to nepřekvapivě také prostoduché a upřímné: Není přece možné, aby voliči odvolávali politiky, protože dnes některé senátory zvolilo třeba jen deset procent voličů. Získat víc než deset procent pro jejich odvolání by bylo pak náramně jednoduché. A post mnoha senátorů by tak bylo možné velmi lehce ohrozit.

Ano, pane Dienstbier, ano, naše vrchnostenská elito:

ODVOLAT VÁS MUSÍ BÝT JEDNODUCHÉ, A TO PROTO, ABY I VÁM ZCELA JEDNODUŠE DOŠLO, ŽE V PARLAMENTU JSTE JEN Z VŮLE VOLIČŮ A JEN DO TÉ DOBY, DOKUD JIM BUDETE NASLOUCHAT.

TO, CO JE DĚSIVÉ PRO VÁS, TO JE NAOPAK RADOSTNÉ PRO VOLIČE.

V DEMOKRACII MÁ A MUSÍ MÍT PŘEDNOST VŮLE A RADOST OBČANA PŘED RADOSTÍ ELITNÍCH SYNKŮ NEBO KMOTROVSKÝCH CHRÁNĚNCŮ.

Pracujte pro občany ze všech sil, a pak se odvolání bát nemusíte. Vymýšlejte elitářské kraviny, ale pak si pro ně hledejte mezi občany podporu, jinak se odporoučíte. To je prostě demokracie. A pokud se vám to nelíbí, nabízíme vám demokratické řešení: dejte lidem hlasovat, zda chtějí vládu vašich elit, nebo vládu svoji – to znamená občany přímo kontrolovatelných zástupců.

Pokud v textu budeme hovořit o politicích, politických elitách, berte to jako zevšeobecňující výraz, pod kterým míníme ty, kdo ovlivňují a vedou a často manipulují veřejné dění – tedy nejen výkonné profesionální politiky, ale k těm elitám často patří dnes nikým nevolení, ale politiky delegovaní a ovlivňovaní vysocí státní úředníci, soudci, komentátoři televizí a velkých deníků, univerzitní učitelé a další. Tedy spíš „politické elity“ nebo „mocenské elity“.

V této knize se pokoušíme říct, co jsou základní principy demokracie a také proč jimi jsou – v čem jsou důležité a nezastupitelné a v čem mohou přinést

řešení či zlepšení. Poselství této knihy je pak shrnuto v následujícím **Manifestu přímé demokracie**. V něm, netradičně už na úvod, jsme si dovolili uvést závěry naší práce. Protože samozřejmě říci, co chceme, je pro pochoopení naší práce důležité stejně jako to, proč to chceme.

Dopředu předesíláme, že argumenty a fakta snesené v této knize vycházejí z desítek daleko erudovanějších studií, analýz, politologických a filozofických prací, jejichž autory v textu a na závěr uvádíme. Nejde jen o naši skromnost. Faktem prostě je, že přímá demokracie je fenomén, kterému se věnují občané, vědci a odborníci na celé planetě.

autoři

Manifest přímé demokracie

My, občané Čech, Moravy a Slezska,

žádáme skutečnou, přímou demokracii. Žádáme vládu zastupitelů přímo se zodpovídajících svým voličům a občanům.

Všichni lidé jsou sobě rovni a všichni mají nezcizitelná základní lidská práva. Patří mezi ně právo na osobní i politickou svobodu, na spravedlnost a na život ve spravedlivé společnosti.

Pokud vláda taková práva nenaplnuje a je jim překážkou, mají občané právo ji změnit a ustavit vládu novou, která bude mít pravomoc a odpovědnost založené na zásadách, které považují občané za nejvhodnější pro zajištění své bezpečnosti a svého štěstí.

Jestliže vlády a parlamenty vzešlé ze současného politického systému nejsou po dlouhá dvě desetiletí schopné účinně bránit nespravedlnostem, zlořádu, rozkrádání a ničení naší země, jestliže tento systém není schopen a ochoten chránit a bránit práva svých občanů, pak je povinností občanů nejen svrhnout takovou vládu, ale také změnit od základu nefunkční politický systém a obstarat nové strážce své budoucí bezpečnosti.

Žádáme proto všechny své politické zástupce, aby jednotně prosazovali a v obou komorách Parlamentu České republiky odhlasovali Zákon o referendu a v něm dali hlasovat o nové Ústavě České republiky, která bude deklarovat zásadní práva občanů České republiky.

Žádáme právo volit přímo prezidenta, starosty, hejtmany, poslance a senátory a právo v referendu navrhnout jejich odvolání tak, aby každý

zastupitel po celou dobu plnění svého mandátu cítil přímou odpovědnost svým voličům a občanům.

Žádáme právo občanů v referendu vybrané zákony odmítat nebo potvrzovat, aby zastupitelé už při jejich navrhování a schvalování mysleli na vůli a přání občanů.

Žádáme přímou volbu poslanců podle volebních okrsků a snížení jejich počtu na počet tradičních přirozených spádových okresů, aby občané mohli sledovat a kontrolovat práci svého konkrétního politika.

Žádáme oddělení moci zákonodárné a exekutivní, které ztěžuje politickou korupci a zneužívání politiky pro rozkrádání veřejného majetku.

Proto požadujeme, aby Parlament České republiky přijímal pouze zákony a vládu sestavoval přímo volený a občany odvolatelný prezident.

Nemučí – ale taky neslyší

Přes dvacet let žijeme v pocitu, že náš stát je demokratickou zemí. Máme dojem, že žijeme v demokracii, a mnozí z nás se domnívají, že země na západ od nás jsou také standardní demokracie. Ba dokonce jsou tací, co mají pocit, že náš politický systém je natolik spravedlivý a skvělý, že je třeba ho rozšířit do celého světa, jako standard pro politické uspořádání všech zemí planety.

Samozřejmě mnozí – včetně lidí jako citovaný senátor Dienstbier – dobře vědí, že to vše je jen hra na demokracii, a proto se skutečné demokracie sakra bojí. V demokracii by mnoho z nich muselo z politiky zmizet, anebo radikálně změnit své chování k lidem.

Ano, lidská práva jsou u nás respektovaná – do té míry, dokud nekolidují s vládnoucí mocí. Náš režim protivládní aktivisty nezatýká, nemučí, nepopravuje. On je prostě ignoruje a nazývá to svoboda slova. Tedy – plkej, co chceš, a my si zase budeme dělat, co chceme.

Alexandr Mitrofanov v komentáři pro rozhlas uvedl, že současný režim posílá mladé do vnitřní emigrace:

lidé se přestávají veřejnému životu věnovat a uzavírají se do sebe. Což je pro režim výhodné – lidé elitám do vládnutí nemluví.

Právnička Klára Samková to kdysi v jednom rozhovoru srovnala s předchozím normalizačním režimem.

Za socialismu se většina lidí svého práva dovolala – ne, že ne –, normální člověk neměl problémy. Soudci soudili podle zákona a strana (KSČ) se jim do toho nepletla. Pouze v několika procentech případů – kdy šlo o mocenskopolitické zájmy – tam strana soudy manipulovala.

Ta samá situace je ale i dnes. Ve velké části případů soudí soudy nestanně – byť ne vždy kvalifikovaně. Ale v několika procentech případů, kdy jde o korupci a politiku, jsou soudy někdy opět poplatné vyšší moci. Nic se nezměnilo.

Co dodat? Kulisy se změnily, ale divadlo je to pořád stejné.

Svobody máme tolik, kolik si jí dovedeme vydobýt. A my za ni bojovat přestali.

Malá úvaha o politických systémech

Naše generace se ve škole naučila rozlišovat otrokářskou společnost, monarchii, kapitalismus a socialismus – dělení se tu odvíjelo od vlastnictví výrobních prostředků. Z pohledu socialistického člověka stál nejvýše socialismus, protože tam výrobní prostředky vlastnil všechen lid – tento systém byl proto nejdemokratičtější a nejlepší.

Papír snese všechno, a tak dnes víme, že lid papírově sice vlastnil všechno, ale ve skutečnosti neměl téměř nic. A že s demokracií byl náš socialismus také na štíru. Byť měla také určité demokratické rysy. Papírově. Jako dnes.

Parlament demokracii nedělá

Z hlediska moci můžeme mít monarchii, kde vládne jeden člověk, pak např. oligarchii – tam vládne malá skupina bohatých a mocných, teokracii – vládnu náboženští hodnostáři či vůdcové. Všechny tyto systémy mohou být autoritářské, diktátorské, nebo mohou být také demokraciemi, kde vládne lid.

To, co dělá demokracii demokracií, je to, že poslední slovo v určování pravidel, zákonů a v držení moci má v rukou občan. Jak také doložíme v následujících kapitolách, pokud vládne elita – třeba v parlamentu, tak je to parlamentní oligarchie, nikoli demokracie. Dokonce může nastat parlamentní diktatura, jak ji známe z revolučních parlamentů (např. po Francouzské revoluci), a věřte, že tyto diktatury si ve zločinnosti nijak nezádávají s diktaturami monarchů či samozvaných uzurpátorů.

Zapamatujme si, že parlament demokracii nedělá. Tu vytváří vždy jen plnoprávní občané.

Pokud tedy budeme mluvit o demokraciích, pak skutečnou demokracií je například Lichtenštejnsko, byť je to současně monarchie. Ovšem vláda i monarcha tu vládnu pod kontrolou svých občanů, jsou kdykoli odvolatelní a občané mají poslední slovo i v tvorbě zákonů.

Naopak Česká republika je typická parlamentní oligarchie, kde vládne úzká elita občanů nekontrolovatelná a neodvolatelná. Náhražka demokracie pro občana tady začíná i končí vhozením lístku do urny.

Jak z toho ven?

Nedemokracie, hlavně ta parlamentní stranická, je velmi neekonomická – jak doložíme v dalších kapitolách. Ekonom Pavel Kohout se ve své knize Úsvit zamyslel nad tím, jak vyřešit příšerné plýtvání a rozkrádání veřejných peněz. Kupodivu, tak jako tisíce jiných odborníků po celé planetě, došel k jedinému – k přímé demokracii:

„Něco nelze ovlivnit: světové ceny ropy, finanční krizi eurozóny a tak dále.“ Něco však ano. Politika, zdroj tolika frustrací a ekonomického plýtvání, je čistě domácí věcí.

Každý národ má vládu, jakou si zaslouží, tvrdil znechuceně Joseph de Maistre, když byl nucen opustit zemi po Velké francouzské revoluci. Platí to i naopak, národ sleduje své vůdce a napodobuje jejich slabosti a neřesti. Niccolò Machiavelli zdůrazňuje tento aspekt vládnutí ve svém díle dokonce několikrát.

Národ je demoralizován, protože politici jsou zkažení, a naopak. Jak prolomit ten začarovaný kruh?

Čekat, že politici se zlepší sami od sebe, je naivní. Před minulými volbami se vyskytovaly „moudré“ názory: raději budu volit starého známého zloděje, vím, co od něho čekat. Volič snad čekal, že známý šíbr a jemu podobní začnou sekat dobrotu; jaké pak bylo překvapení, když se tak nestalo!

Jak potrápít celý národ

Vyměnit politiky, podle Pavla Kohouta, prostě nestačí. Bezvýchodnost je zabetonována v ústavě. Naše ústava je defektní v samotné své konstrukci. Psal ji tým průměrných právníků, kteří zhusta měli problémy formulovat srozumitelnou větu a nechápali základní pravidla výrokové logiky. Vezměme si jako příklad nešťastnou formulaci: „Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči.“ Svatá prostoto: jakmile je něco dostupné na základě pojištění, nemůže to být bezplatné.

Autoři ústavy mohli vědět, že první republika měla během dvaceti let sedmnáct vlád. Proč? Protože měla vadný volební systém převzatý ze starého Rakouska, které během let 1868–1918 vystřídal 29 vlád s průměrnou životností 20 měsíců.

Obyčejný hlupák se spálí o horkou plotnu dvakrát, ale autoři české ústavy museli potrápít celý národ stejnou chybou dokonce potřetí v průběhu moderní historie této země. Poměrný volební systém s kandidátními listinami česko-československo-rakouského typu vede k nepatrně menšinovým vládám nebo k nestabilním vícečetným koalicím. Nynější vleklá politická krize je důsledkem defektní ústavy z roku 1992; mnoho ekonomických problémů rovněž.

Strany jsou firmy, které obchodují s mocí

Nestačí jen vyměnit politiky. Nejen ekonom Kohout dospěl k názoru, že je třeba napsat novou ústavu. Změnit systém. Zrušit kandidátní listiny. Zrušit poměrné hlasování, zavést přímý jednokolový systém v Poslanecké sněmovně a zrovnoprávnit Senát – tak by například mohl vypadat skutečně stabilní systém. Jsou možné i jiné varianty. Třeba zrušit Poslaneckou sněmovnu a nechat jen Senát, kam se volí přímo. Zrušení kandidátních listin je však nutné v každém případě. Poslanecká sněmovna by mohla mít jednokolový většinový systém.

V každém případě politické strany musejí ztratit nynější moc. Politické strany dále musejí podléhat podobné finanční kontrole jako akciové společnosti obchodované na burze. Když ČEZ musí čtyřikrát ročně předkládat veřejnosti své účetní výkazy kontrolované renomovanou auditorskou firmou, proč nelze totéž požadovat od ČSSD, ODS, KSČM, TOP 09 nebo

od jakékoli jiné firmy obchodující s mocí? Konec iluzí: strany nejsou nic než firmy, které obchodují s mocí. Moc a peníze jsou jediné hodnoty, které jim ještě zbyly.

Konec volby „menšího zla“

Nová ústava by mohla i jednou provždy vyřešit problém veřejných financí. Stačilo by vložit do ústavy výdajový limit na veřejné finance ve výši 37 procent hrubého domácího produktu. Návrh státního rozpočtu s vyššími výdaji v době míru by byl neplatný. Oněch 37 procent již musí stačit na provoz slušně fungujícího sociálního státu a ještě nejde o fatální zatížení, které by zničilo perspektivy hospodářského růstu.

Výdajový limit by nahradil všechny ty fiskální kompakty, dluhové brzdy a podobné systémově defektní nesmysly, které jsou v poslední době populární v Evropě i u nás. Problémem Evropy i Česka jsou přehnané veřejné výdaje, nikoli nedostatečné příjmy. Neústavnost nadbytečných výdajů je jediné zásadní řešení. Nelze se spoléhat, že naši politiku a veřejné finance dá do pořádku někdo zvenčí. Nikdo takový není. Musejí to být občané, kdo přetne začarovaný kruh. Nelze očekávat očistu shora. Občané si musí uvědomit „ne, toto nechceme“. Opustit staré myšlenkové schéma „volím menší zlo, protože se bojím“. Zlo je prostě zlo a nelze je volit.

Nyní je třeba vyžadovat největší změnu od roku 1993. Jinak se budeme brodit blátem navěky. (Pavel Kohout, Úsvit)

Zabetonované pozice pro vyvolené

Zemi vládne několik málo vyvolených, kteří se v rámci voleb střídají. Ale parametry voleb, financování, ale i veřejnoprávní propagace politických stran jsou ovšem nastaveny tak, aby si velké parlamentní strany udržely materiální, mediální i exekutivní (mocenskou a vládní) převahu.

Můžete založit stranu vlastní – ale nikdo vás nepozve do České televize, nikdo vám nedá ani korunu a nemáte šanci prosadit jediný bod svého programu. Parlamentní strany dostávají ročně stamiliony z veřejných, tedy i vašich peněz a v čase voleb mají samozřejmý a téměř monopolní přístup do

veřejnoprávních a většinou i soukromých médií. A nejde jen o vstup do médií, ale samozřejmě také o korektnost. Před mediální štvanicí, pomluvami, lhaním a překrucováním skutečnosti vás neuchrání nikdo. I to je typický znak pseudodemokracie – není tu velká šance dovolat se spravedlnosti a v případě mediálních pomluv a dehonestací v praxi neexistuje téměř vůbec jakákoli obrana. Pokud miliardář a předseda stany ANO Andrej Babiš nakupuje média, tak mu věřím, že zřejmě ne proto, aby jejich prostřednictvím manipuloval masy. Stačí mu, že o něm nebudou lhát. Tohle skromné přání máme my všichni, kdo se účastníme veřejného života. Bohužel stávající justice není ochotná bránit právo a spravedlnost například proti médiím.

Každá strana nakonec degeneruje

V čase revolučních změn byly plné nadšených idealistů i strany, které dnes ovládají kmotři a pragmatičtí dinosauři, byť k idealistům se vždy přidávali také staří pragmatici, kteří věřili zisky a moc.

Ta druhá skupina postupně v každé straně převážila a dnes své vlastní strany dusí a vyčerpává. Zabetonovala se obměna lídrů a strany nemají lidem co nabídnout – jejich skutečným programem se stalo udržení moci pro několik desítek vyvolených a udržení kolotoče peněz, který proudí ze státní kasy k lidem napojeným na stranické vedení. Od těchto podnikatelů, které jsme si uvykli nazývat kmotry, pak zase přichází malá domů do stran, které potřebují peníze na udržení moci. Je to systém, který je uzavřený a který je jako pijavice přisátý na správu naší země. Nejen skrze politiky, ale také skrze politické vysloužilce a spřízněné lidi, kteří ovládají vysoké úřady, státní podniky, justici, kontrolní orgány, včetně orgánů mediálních.

To, co se stalo, není nic nečekaného. Tohle se dělo a děje v každé zemi s tzv. parlamentní demokracií. Politologové tento jev dávno popsali a opakovane ho kritizují.

Německý sociolog Robert Michels toto zabetonování moci pojmenoval jako „Železný zákon oligarchie“ už téměř před více než 80 lety. Michels ve své tezi, kterou dodnes potvrzuje praxe po celé planetě, dokládá, že oligarchické struktury nakonec dominují jakékoli politické organizaci, nezávisle na její politické orientaci.

Demokracii v těchto stranách postupem doby znemožňují tři tendence spočívající v podstatě lidské přirozenosti, politického boje a organizace.

Vedení velkých komplexních organizací se vždy dříve či později zvrtné k oligarchii, když se začne více zajímat o uchování si nabyté moci než o původní cíle skupiny. Každá organizace se dělí na vedoucí menšinu a vedenou většinu, přičemž o všech důležitých otázkách rozhoduje menšina.

„...Byrokratické odosobnění a odebrání moci jednotlivce nad ním samým způsobuje, že lidé poslouchají moc až příliš, spíše rituálně než vědomě. Rezignují na své postavení, protože vědí, že stejně nic nezmůžou.“ (Wikipedia: Robert Michels)

Má-li naše demokracie své nedostatky, musíme překonávat ty nedostatky, ale ne překonávat demokracii.

Tomáš Garrigue Masaryk

Co to znamená v praxi?

V každé straně či velké organizaci nutně dochází ke vzniku nadvlády několika nejbohatších či nejvlivnějších osob jako mocenské struktury. Takto